

Miroslav Krleža u Rječniku stranih riječi

Klinčić, Ivana

Source / Izvornik: **Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2014, 40, 533 - 550**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:963158>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

UDK 811.163.42'374(Klaić, B.)
811.163.42(091) (Krleža, M.)
Izvorni znanstveni rad
Rukopis primljen 27. III. 2014.
Prihvaćen za tisak 4. XI. 2014.

Ivana Klinčić
Zagreb

MIROSLAV KRLEŽA U *RJEČNIKU STRANIH RIJEČI*

Već je i površnim pregledom u Klaićev *Rječnik stranih riječi* vidljivo da je Miroslov Krleža najcitiraniji književnik, a natuknice kod kojih se na njega upućuje su posuđenice, tuđice, strane riječi pa i cijeli rečenični citati na stranom jeziku. U radu se daje raščlamba natuknica koje Klaić povezuje s Krležom.

0. Uvod

U predgovoru svojega rječnika Bratoljub Klaić istaknuo je četiri načela na kojima je temeljio njegovu izradu: „ažurnost”, „informativnost”, „upotrebljivost” i „dokumentiranost”. Ta načela svjedoče da je Klaićev osnovni cilj bio uklopljenost rječnika u prostor i vrijeme u kojemu je nastajao, pa zato ne čudi razvojni put rječnika stranih riječi od 1951., kada je to bio prije svega rječnik standardiziranih posuđenica, do 1978., kada je upotpunjen mnogobrojnim posuđenicama (pa i dijalektnim), tuđicama, imenima, nazivima te stranim riječima, sintagmama i rečenicama preuzetima većim dijelom iz Klaiću suvremenih književnih i drugih izvora, pri čemu se manje pazilo na jezičnu normu,¹ a više na zadana četiri načela.

¹ To se odnosi na riječi preuzete iz književnih djela. Klaiću je jezična pravilnost bila bitna, a to je posebno uočljivo kod naglašavanja: sve posuđenice imaju označene naglaske prema dosljedno provedenoj novoštokavskoj normi, pa tako i one kod kojih se upućuje na Krležu, iako se kod pojedinih može dvojiti o primjenjivosti takvoga naglašavanja kod Krleže. Navođenje izvora riječi Klaiću je omogućivalo i svojevrstu ogradu o mogućeg „nstandardiziranog” posuđivanja. Koliko je Klaiću bila bitna jezična pravilnost pokazuje i natuknica *gaudeamus*, u kojoj upozorava na uvriježenu grešku u latinskim stihovima: „Valja dodati da zbog rime sa *professores* često u pjevanju čujemo posljednju riječ *flores*, što nije ispravno; treba da bude *flore!*” (Klaić 1978).

Miroslav Krleža najcitiraniji je književnik u Klaićevu rječniku, a u više od osamsto natuknica navodi se kao izvor za natuknicu ili podnatuknicu. Cilj je istraživanja utvrditi na koji su način te natuknice povezane s Klaićevim načelima izrade rječnika te što to govori o Krležinu jezičnom utjecaju na hrvatski jezik 20. stoljeća.

1. Krležini stavovi o jeziku

Razdoblje u kojemu je Klaić objavljivao i upotpunjavao svoj rječnik obilježeno je književnim i intelektualnim autoritetom Miroslava Krleže (1893. – 1981.). Bitan dio Krležina utjecaja činila je njegova erudicija i višejezičnost. Mnogi su se citati, strane riječi, tuđice i posuđenice u tom razdoblju povezivale upravo s kontekstom u kojem ih je Krleža upotrijebio u svojim djelima. Služio se svim europskim jezicima nadnacionalnoga i/ili svjetskoga doseg: njemački je u vrijeme njegova odrastanja bio dio zagrebačke građanske kulture; mađarski je u Zagrebu također bio sveprisutan, a u vojnim školama i obvezan; latinski i francuski bili su dio redovite obrazovne prakse; talijanski je također postao dio njegove čitalačke kulture, a posezao je i za tekstovima na engleskom (Kovačec 1993). Krleža je inojezičnim utjecajima u svojim djelima također pokazao društvene i jezične stavove o korištenju posuđenica i uopće internacionalizama u svoje doba² pa ne čudi da Bratoljub Klaić u čak oko 850 natuknica donosi poveznicu upravo na Krležu.

Razmišljanja o jeziku važan su dio Krležina opusa. Krležine stavove o jeziku možemo razvrstati u tri kategorije: 1. jezik kao ljudska vrednota; 2. jezična norma; 3. hrvatski jezik i pravopis. Krležini stavovi o jeziku nisu proizlazili iz jezikoslovnoga pristupa.

² Vladimir Anić smjestio je Krležu u suodnos hrvatskoga književnog jezika prema inojezičnim utjecajima na sljedeći način: „A u razdobljima koja pokriva djelatnost Krleže, izmijenilo se u kulturi hrvatskoga književnog jezika nekoliko mikrofaza općeg stava prema jeziku i upotrebe fluktuirajućeg leksika (sa sintaktičko-frazeološkim pojedinostima).

- filobohemizam u leksiku (kao posljedica Šulekova antigermanskog filobohemizma) [...],
- internacionalizam u leksiku (kao posljedica **grosso modo** Martićeva stava o njemačkim i češkim riječima),
- neorusizam [...] kao posljedica prijevodne naučne i publicističke literature,
- odustajanje od rusizma [...],
- neogermanizam [...] vidljivo u bezrezervnom pravljenju kalkova s njemačkog, s pojedinostima u tvorbi riječi,
- kozmopolitizam (preuzimanje čitavih terminologija iz drugih jezika ili odustajanje od toga da se formulira stav prema jezicima novih utjecaja).

Ove mikrofaze predstavljaju vjerojatno dovoljno podesne veličine da bismo se snalazili u zbiljskom stanju jezika u razdoblju koje u **jeziku literature** nije nemoguće nazvati Krležino doba” (Anić 1982).

1.1. Jezik kao ljudska vrednota

Kad Krleža govori o jeziku kao ljudskoj vrednoti, on polazi od filozofskih promišljanja (u užem smislu estetskih i antropoloških): „Kažu da jezik ima svojih specifičnih ljepota, a te su, međutim, isključivo intelektualne, vezane o uho i o mozak, pošto je jezik po sebi neobično složena auditivno-intelektualna vještačka pojava, u svakom pogledu konvencionalna, banalno rečeno, društveno uslovljena, jer desetak tisuća jezika ove planete još uvijek je samo nemušto babilonsko zapomaganje. Pisani govor jeste arabeska, vezana na početku ljudske svijesti s tajanstvom Vrhunaravne Riječi i svega što se podrazumijevalo pod pojmom Duha i Duše, a to je bila i ostala ezoterična majstorija kojom se bave auguri i čarobnjaci. [...] Čovjek je zaronjen u jezik preko glave, čovjek pliva u jeziku, jezik ga kao riječna matica nosi, on pliva ili se davi u jeziku” (Krleža 1975, 3: 108–109).

1.2. Jezična norma

Krležin stav prema jezičnoj normi saznajemo kroz njegovu jezičnu uporabu: „Krležin jezik ni u svojoj ukupnosti ni u današnjem segmentu nije normabilan u onoj mjeri u kojoj bi to bila maksimalna predvidljiva težnja filologa za stabilnošću norme ili – što nije isto – nekreativnih posrednika između pisaca i čitaoca za disciplinom” (Anić 1973: 541). Dakle, Krležin jezik izmicao je jezičnoj normiranosti, što se pokazuje i u natuknicama *Rječnika stranih riječi* koje se referiraju na Krležu, a o tome ovdje više u poglavljima 5.2. *Značenja koja se povezuju samo s Krležinom uporabom* i 5.3. *Tvorenice svojstvene Krležinu književnom stilu*.

1.3. Hrvatski jezik

Kad je riječ o stavovima o hrvatskom jeziku, najupečatljivije je Krležino mišljenje o neopravdanosti jezičnih promjena u doba ilirizma i zamjeranje zbog napuštanja kajkavštine, što je nadojmljivije izrazio u pjesmi *Planetarijom*, posljednoj u zbirci *Balade Petrice Kerempuha*: „Ileri kak pilki, faklonosi, zaškrabani dijaki, larfonosi, pokapali su paradno starinsku reč Kaj (Krleža 1966: 187).

Krleža o ilirskom preporodu: „Za volju političkog i kulturnog jedinstva, zbog dalekovidne utilitarističke perspektive bratstva s ostalim narodima od Istre do Bosne, od Kranjske do Srbije, do Makedonije i do Bugarske, odreći se svoje vlastite književne prošlosti i tradicije, svoga jezika i svog imena, bila je to smionost samozatajna koju je mogao da nadahne samo bezazleni idealizam bez

ikakvih skrivenih misli ili kombinacija” (Krleža 1975, 3: 31–32). „Sam fakat što su naši buditelji ilirske narodnojedinstvene književnosti odlučili da probude narodnu svijest iz mrtvila tako da su se odrekli svog narodnog imena i svog jezika, i to veoma odlučno i smiono, uvjereni da se isključivo samo neopozivim odricanjem jezika i imena može ostvariti južnoslavenska, upravo sveslavenska sinteza u višem, nadnarodnom, oduhovljenom smislu, taj fakat odvaja ih bitno od svih sličnih romantičnih pokreta u svijetu (Krleža 1975, 3: 32).

Krleža je o djelima na kajkavskom književnom jeziku imao izgrađen stav temeljen na dugogodišnjem proučavanju starih kajkavskih i drugih knjiga u Sveučilišnoj knjižnici pa je zato mogao davati ocjene kvalitete njihova jezika i estetske dimenzije:³ „‘Petrica’ Jakoba Lovrenčića loša je uvozna roba, osim jezika – varaždinskog ‘žargona’ – koji uostalom u raznim ‘kuharicama’ ili kod Lalangua nije slabiji. Pergošićev prijevod Tripartita svakako je originalniji” (Krleža 1975, 3: 253). „Jezik jednog kapucina Zagrepca je gotov, završen barokni jezik u agoniji jedne latinizirane civilizacije na odru, ali quand meme – ipak jezik” (Krleža 1975, 3: 254).

2. Jezikoslovni pristupi Krleži u 20. stoljeću

Još za Krležina života o njemu su napisani mnogobrojni radovi i studije, a do prave inflacije tekstova o Krleži došlo je 1973. godine u povodu njegovog 80. rođendana. Ipak, jezikoslovnih radova o Krležinim tekstovima ima malo. U užem jezikoslovnom smislu pisalo se samo o Krležinu kajkavskom stvaralaštvu,⁴ a bilo je i pokušaja onomastičkih interdisciplinarnih raščlamba jezikoslovnim, književnopovijesnim i historiografskim znanstvenim metodama.⁵ S obzirom na rječnike uz pet Krležinih knjiga u ediciji *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, količinu referencija na Krležu u *Rječniku stranih riječi* te članku *Leksičke bilješke uz jedan Krležin tekst* posebno mjesto među jezikoslovcima koji su pisali o Krležinu jeziku pripada i Bratoljubu Klaiću.

³ Josip Vončina istražio je okolnosti i korpus tekstova koji su neposredno utjecali na nastanak *Balada* te je utvrdio da se Krleža za njihovo pisanje pripremao dugo i studiozno, duže nego je i sam želio priznati: „Na temelju primjera utvrdili smo da je Krleža, pripremajući *Balade*, čitao: prva izdanja starih kajkavskih knjiga (Vramec, Habdelić), Frankopanova djela bar u Ježićevu izboru; isprave na latinskom i na njemačkom jeziku” (Vončina 1991: 13); „Krleža je solidno upoznao novija izdanja starih kajkavskih tekstova [...], a one stare knjige koje nisu iznova izdane čitao je gdje ih je bilo: u trezoru zagrebačke Sveučilišne knjižnice. Ujedno je brižno pratio sekundarnu literaturu o svoj toj knjižnoj građi” (Vončina 1991: 251).

⁴ Jezikoslovnu pažnju najviše su plijenile *Balade Petrice Kerempuha* i Krležini stavovi o ilirizmu. Od radova o Krležinoj kajkavštini valja istaknuti: Kuzmanović 1972; Moguš 1973; Šojat 1973; Vuletić 1973; Vončina 1991.

⁵ Krležini toponimi u romanu *Banket u Blitvi* potaknuli su 1973. nekolicinu filologa na pokretanje projekta jezikoslovnih raščlamba tih riječi (Brozović 1973).

3. Krleža u Klaićevim tekstovima

Bratoljub Klaić prvi se put u jednom tiskanom tekstu referira na Krležu 1963. godine u članku *Tri bezgrešna susreta s komunizmom*, u kojem opisuje tri prijeratne zgrade u kojima je došao u doticaj s komunističkim idejama. Svakoj je kao moto pridao rečenicu iz Krležina teksta, a u trećoj opisuje kako je u Varšavi gledao Krležinu predstavu i o tome napisao članak u prijeratnom komunističkom časopisu (Klaić 1963a).

Iste je godine u *Republici* objavio i tekst *Leksičke bilješke uz jedan Krležin tekst*. To je važan tekst jer Klaić tu iscrpno objašnjava metodologiju rada na rječniku u ediciji Pet stoljeća hrvatske književnosti i metodologiju sastavljanja *Rječnika stranih riječi* na primjeru Krležina romana *Zastave* (Klaić 1963b).

U Lasićevu prikazu kritičke misli o Krleži Klaića se spominje u dvama razdobljima:

1. U razdoblju od 1945. do 1963. Klaića smješta u „metodološki idiolekt” „svjedočenje kao dio veće cjeline, memoarske ili esejističke” (Lasić 1993a: 228; Lasić 1993b: 165), misleći pritom na tekst *Tri bezgrešna susreta s komunizmom*.

2. U razdoblju od 1964. do 1981. Klaića smješta u „metodološki idiolekt” „prikaz s komentarom” s obzirom na tekst *Leksičke bilješke uz jedan Krležin tekst* (Lasić 1993b: 166).⁶

Krležine knjige u ediciji Pet stoljeća hrvatske književnosti objavljene su 1973. godine, a rječnike je sastavljao Bratoljub Klaić. Prema svjedočanstvu tadašnje tajnice edicije, Jelene Hekman, Krleža je sam aktivno sudjelovao u pripremanju knjiga za tisak⁷ pa je moguće pretpostaviti da je imao važnu ulogu i u konačnom izgledu rječnika.

4. Natuknice s uputom na Krležu u Klaićevu rječniku

Od mnogobrojnih izdanja Klaićeva rječnika treba izdvojiti nekolicinu koja je relevantna zbog provedenih izmjena i dopunjavanja. Nakon prvoga izdanja¹ 1951., dopune su provedene u drugom izdanju² 1958., trećem³ 1962., četvrtom⁴ 1966., petom⁵ 1968. i osmom⁸ 1978., što je i konačna verzija rječnika.

Kada u zadnjoj verziji rječnika (1978.) tražimo vrela, u predgovoru nalazimo izrijekom navedene samo rječničke i leksikonske izvore, no već i površan

⁶ Nije u potpunosti jasna takva periodizacija što se tiče Klaića jer je tekst *Leksičke bilješke uz jedan Krležin tekst* prvi put objavljen već 1963. godine, a zatim tek u knjizi *Između jezikoslovlja i nauke o književnosti* 1972. godine.

⁷ „Tako je, primjerice, Krleža vlastoručno, a ne kao obično A. Malinar, ispravljao špalte svojih pet knjiga” (Hekman 2011: 181).

uvid u *Rječnik stranih riječi* pokazuje da su Bratoljubu Klaiću kao vrelo poslužili mnogi tekstovi hrvatske i svjetske književnosti čije autore navodi u zagradama, često i potkrepljujući objašnjenja citatima iz tih tekstova. Tu posebno mjesto pripada upravo Miroslavu Krleži jer je on u tom smislu najzastupljeniji izvor za izdanje iz 1978. godine. No tako nije bilo i u prethodnim izdanjima.

4.1. Prvo izdanje ¹1951.

Prvo izdanje donosi uglavnom standardizirane oblike posuđenica i tudica te manji broj stranih riječi i imena koje su tada bile uobičajene u svakodnevnoj komunikaciji. Rijetke su natuknice u kojima se donose citati tekstova te upućuje na izvor riječi ili izvor tumačenja značenja. Donose se samo osnovna značenja riječi. I sam Klaić u predgovoru kaže kako se nastojalo da definicije budu kratke i jasne jer je riječ o priručniku koji čitatelju treba biti pomoć pri čitanju knjiga i novina (Klaić ¹1951: VI). Ipak, neke su od natuknica „tumačene na enciklopedijski način” (Klaić ¹1951: VI), a kod rijetkih je primijenio i oprimjeravanje citatima, npr. u natuknicama *antiteza*, *apstrakcija*, *imperijalizam* i *materijalizam*.⁸ U tom izdanju još nema povezivanja natuknica s Krležom.

4.2. Drugo izdanje ²1958.

Drugo izdanje gotovo je dvostruko veće. Metodologija izrade rječnika znatno se promijenila, a na to su utjecali zahtjevi čitatelja za *informativnošću* i *upotrebljivošću* (Klaić ²1958: V). Jedna od znatnijih promjena je uvrščivanje riječi koje nisu „strogo književne”, kao što su dijalektne posuđenice, a u tom kontekstu spominje i Krležu: „Uneseno je i dosta dijalektalnih stranih izraza iz bogatog opusa Jovana Sterije Popovića i Miroslava Krleže, kao i od nekih mlađih pisaca” (Klaić ²1958: V). No, Krležu je kao izvor potvrde ili značenja naveo u samo četiri natuknice: *Kerempuh*, *knajp*, *kromanjar* i *šticpunkt*. Druga bitna promjena formiranje je leksičkih gnijezda, „obrada pojmova po sistemu porodicâ riječi”, čime je olakšana uporaba rječnika (Klaić ²1958: XII).

4.3. Treće izdanje ³1962.

U napomeni uz treće izdanje obrazloženo je da su provedeni popravci u obradi te priloženo oko 8000 dodataka. To potvrđuje i 50 natuknica kod kojih se upućuje na Krležu. No nisu sve te natuknice potpuno nove. Osim četiriju natuknica koje su već 1958. imale poveznicu s Krležom, njih 13 još iz prvoga i

⁸ Natuknica *antiteza* donosi citat Ivana Mažuranića, a natuknice *apstrakcija*, *imperijalizam* i *materijalizam* donose citate Vladimira Iljiča Uljanova Lenjina.

drugoga izdanja sada je upotpunjeno dodatnim objašnjenjima ili podnatuknicama s uputom na Krležu po principu leksičkih gnijezda. Takve su osnovne natuknice *faraon, hazard, humer, iluzija, incipit, kvastna, Nazaret, salon, skale, sordina, unija, urbar, štandesgemes*, a unutar njih definiraju se Krležine riječi: *faraonesa, hazarder, humermajoneza, iluzionist(a), incipit, nazarenka, salonrok, skalinata, sordinantan, štandesgemes, Unija, urbarij*.

Potpuno su nove natuknice u trećem izdanju: *antistes, auerka, brasero, butler, generalštebler, kadran, kampanati, kasa-frajla, klervoajantan, komandez, krenclerica, Krobot, landhauz, marijaterzijanski, matoidan, mondšajnsوناتa, nahtrekla, oldenburger, oneiromantik, pantin, postgalenski, saktuh, salopan, sikal, silberbeštek, španiše rajter, torrento, transdanubijanski, Upanišad, vityázz, virtuš, Zinshaus, žirandol*, u *Dodataku* još i *cointreau, Fiume, lermedl, šmen de fer*. Sve su to jednostavne osnovne natuknice (a ne leksička gnijezda) najčešće oprimjerene citatom iz Krležina djela, a većina definicija uz navedene natuknice nije se mijenjala ni u posljednjoj inačici rječnika.

4.4. Četvrto izdanje ⁴1966.

U to je izdanje ušao opet znatan broj poveznica s Krležom, u natuknicama: *alfa, An der schönen blauen Donau, angelologija, Bauchtänzerica, bondruk, brontulati, burevjesnik, celestin, charmeur, curiosum, dinast, dormijera, draj-firtl, džihad, fashionable, fenster-promenada, fišpaprikaš, giardinetto, javaš, kartuša, komunac, kondolencija, man-eater, Niemandsländ, nunc pede libero pulsanda tellus, pied-à-terre, policajhund, res victa Catoni placuit, ridi bajazzo, Schürzenjäger, singl, sinus, šlendrijan, talambas, taraskonstvo, tej, torent,⁹ tourbillon, ulan, vinera*. U napomeni uz četvrto izdanje Klaić je dodatno obrazložio osmišljenu metodologiju *Rječnika stranih riječi*: povećana je količina latinskih i njemačkih poslovice i glasovitih rečenica, a kao vrelo spominje i ediciju *Pet stoljeća hrvatske književnosti*. Već se u predgovoru drugomu izdanju opravdavao zbog mnogobrojnih turcizama, a ni u ovoj napomeni nije izostavio razloge za novo povećanje broja turcizama, pozivajući se upravo na dijelove Krležinih tekstova (Klaić ⁴1966: XIV). No zapravo turcizama preuzetih od Krleže ima samo četiri: *Dar-ul-Džihad* s. v. *džihad*, *javašluk* s. v. *javaš*, *talambaz-džija* s. v. *talambas*, *ulaner* s. v. *ulan*. U Škaljićevu rječniku turcizama od navedenih Krležinih potvrda nalazi se samo *javašluk*, ali s nešto drukčijim značenj-

⁹ Klaić je natuknicu *torent* uvrstio u 4. izdanje iako već od ³1962. ima natuknicu *torrento*. To što s posuđenice *torent* upućuje na talijansku riječ *torrento* govori o tome da se ograđuje od vjerojatnosti da se ta posuđenica upravo tako udomaćila u hrvatskom jeziku (Klaić ⁴1966: s. v. *torent* i *torrento*).

skim opsegom: „**javàšluk** *m* (tur.) *sporost, lijenost; nemarnost; neodlučnost*” (Škaljić 1979: 365). Značenja koja se povezuju s Krležinom uporabom kod Klaića su: „nemarnost, lijenost, neurednost, neodgovornost” (Klaić ⁴1966: s. v. *javaš*). Pozivanje na Krležu daje dvije pretpostavke: 1. uvrštavanje turcizama Klaić je morao dodatno opravdati zbog njihove regionalne i ruralne obojenosti; 2. Krleža je bio takav intelektualni autoritet kojim se to moglo opravdati.

4.5. Peto izdanje ⁵1968.

U predgovoru petom izdanju novost je uvođenje načela *ažurnosti* (uz principe *informiranosti* i *upotrebljivosti* uvedene još u drugom izdanju), tj. „donošenje pojmova koji su se – da tako kažemo – tek jučer pojavili u našem dnevnom govoru” (Klaić ⁵1968: V). U tom izdanju Klaić se, dakle, usmjerio na tada nove posuđenice i tuđice pa je potvrda iz književnosti bilo nešto manje. To se odrazilo i na razmjerno malen broj novih poveznica s Krležom, u natuknicama: *anihilizirati, disteleologija, galan, gimnastika, kopfšus, more², spopati, superiority-kompleks, vera fides*.

4.6. Osmo izdanje ⁸1978.

Godine 1973. objavljeno je pet Krležinih knjiga u ediciji *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, na kojima je Klaić radio kao jezični redaktor i sastavljač rječnika. Taj posao omogućio mu je da za potrebe edicije sistematizira Krležine posuđenice, tuđice, rečenice na stranim jezicima, imena i nazive te da usto ima pomoć i podršku samoga Krleže. Zato ne čudi da je posljednja verzija *Rječnika stranih riječi* (1978.) upotpunjena velikim brojem natuknica u kojima se Klaić poziva na Krležu kao izvor riječi. Od toga su neke poveznice samo upotpunile postojeće natuknice, ali u većini slučajeva riječ je o formiranju novih natuknica na temelju Krležinih tekstova.

5. Klaićeva metodologija izrade rječničkoga članka s uputom na Krležu

Mnogobrojne su natuknice za koje je Krleža naveden kao izvor. No, Klaić takvim natuknicama nije prišao samo navodeći u zagradama iza objašnjenja da je natuknicu preuzeo od Krleže, nego njegov opis na mnogim mjestima pokazuje težnju da se Krležina djela i puno dublji podatci o njima uključe u *Rječnik stranih riječi*. Utvrdili smo sedam metodoloških postupaka kojima se pri tom služio (iako bi se možda mogao razlučiti i još koji): 1. Krležini kajkavski

dijalektizmi iz *Balada Petrica Kerempuha* obilježeni kraticom *kaj.*; 2. definicije koje se povezuju samo s Krležinom uporabom; 3. tvorenice svojstvene Krležinu književnom stilu; 4. citati Krležinih književnih tekstova; 5. Krležine definicije natuknica; 6. Krležine istovrijednice za natuknicu; 7. Klaićevi komentari i vrijednosni sudovi o Krležinim tekstovima.

5.1. Obilježeni kajkavski dijalektizmi

Zbog *Balada Petrica Kerempuha* Krleža je u 20. stoljeću uživao velik ugled i kao poznavatelj kajkavskoga narječja i kajkavskoga književnog jezika, pa je to djelo uvršteno kao vrelo za kajkavski književni jezik u *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, koji je počeo izlaziti 1984. godine.¹⁰ Klaić je neke Krležine riječi označio kraticom *kaj.*, za koju je opravdano smatrati da znači „kajkavizam”, iako je nije naveo u popisu *Skraćenice* (Klaić 1978: XI–XIII). Takve su riječi: *ajnvagonijerati* (s. v. *ajnvagonirati*); *ajzlibanec* i *ajzbaner* (s. v. *ajziban*); *akselroljnin* (s. v. *akselband*); *činž arendaljski* (s. v. *arenda*); *arpadovščina* (s. v. *Arpad*); *ausvagonijerati* (s. v. *ausvagonirati*); *buzdoganj*; *cagar*; *cufetke*; *dacovina*; *đumber* (s. v. *đumbir*); *fileki* (s. v. *fileci*); *furtifurt* (s. v. *furt*); *fusoklin*; *geplin* (s. v. *gepl*); *nasrečuhitavec* (s. v. *hazard*); *hmajni*; *kušencija*; *maša*¹; *nahtreklec* (s. v. *nahtrekla*); *dojti na pipu* (s. v. *pipa*²); *Savrovo*; *spopati*; *ritek* (s. v. *šop*); *zdežman*. Osim onih potvrđenih kod Krleže, velik je broj kajkavizama u Klaićevu rječniku označenih kraticom i nekim drugim izvorom, ili samo kraticom bez izvora, ili pak uopće nisu označeni kao kajkavizmi.¹¹

Klaić navodi da je Krleža u *Baladama* upotrijebio „dobar starokajkavski izraz” *nasrečuhitavec* istovrijedan riječi *hazarder* (Klaić 1978: s. v. *hazard*), no uvidom u *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* vidljivo je da dosad ta riječ nije potvrđena u drugim vrelima kajkavskoga književnog jezika,¹²

¹⁰ Značenju naziva „kajkavski književni jezik” može se pristupiti na najmanje tri znanstveno utemeljena načina: 1. jezik temeljen na kajkavskoj narječnoj osnovi kojim su pisani tekstovi u sjeverozapadnoj Hrvatskoj do oko sredine 19. stoljeća te književna djela nastala do sredine 20. stoljeća temeljena na kajkavskoj knjiškoj tradiciji; 2. izuzimaju se književna djela 20. stoljeća; 3. izuzimaju se djela pisana jezikom koji osim kajkavskih ima podjednako i svojstva drugih narječja. Prema prvomu tumačenju Krležine *Balade* svrstavaju se u korpus kajkavskoga književnog jezika, a to se može poduprti i Vončinim istraživanjem, koje je dokazalo neposredan utjecaj starih kajkavskih tekstova na njihov nastanak (Vončina 1991). Prema drugomu tumačenju *Balade* se svrstavaju u kajkavsku dijalektnu književnost.

¹¹ Npr. *ružiti*; *znebar* (s. v. *salamandar*); *spreluknati* (Dončević); *šrajtoflin*; *štacun*; *taca*²; *vadlati se*; *vanderček*; *vura*; *žah*; *žulencija* (Matoš) i dr.

¹² Pod kajkavskim književnim jezikom mislimo na jezik kojim su od 16. do oko sredine 19. stoljeća pisani pravni, stručni i književni tekstovi te koji je opisan u rječnicima, gramatikama i pravopisima svoga vremena na području sjeverozapadne Hrvatske.

nego samo kod Krleže (RHKKJ: s. v. *nasrečuhitavec*). Od ostalih riječi kao Krležine potvrđene su još *areñdalski* (a ne *arendaljski*), *buzogañ*, *cagar*, *gumber*, *fileki*, *furtinavek* (a ne *furtifurt*), *hmajni* i *kušencija*, ali i mnoge posuđenice koje kod Klaića nisu navedene u tom kontekstu (*ajngel*, *guldiner* i dr.) (RHKKJ). Klaić, dakle, nije imao namjeru u *Rječniku stranih riječi* prikazati sve Krležine dijalektne posuđenice, nego je donio svojevrsan suženi izbor.

5.2. Značenja koja se povezuju samo s Krležinom uporabom

Dio natuknica referira se na Krležinu specifičnu uporabu, što ne znači da takva uporaba tada nije bila i uobičajena u razgovornom stilu, no Klaić u tim slučajevima navodi Krležu kao izvor takve uporabe, npr. *amerikanka d.* ‘vrsta lju-ljačke’; *chesterfield* ‘vrsta ogrtača’; *defenestracija* ‘ubojstvo, uništenje’; *efemerida 2.* ‘jednodnevna senzacija’ (s. v. *efemeran*); *ekvatorijalan* ‘bujan, vječno topao, sa mnogo raslinja’ (s. v. *ekvator*); *engram 2.* ‘dojam, bilješka, zapis o proživljenim podražajima svijesti’; *iluzionist(a) 2.* ‘zanesenjak’ (s. v. *iluzija*); *iredenta 3.* ‘vrsta pjesme’; *kromoterapija 2.* ‘liječenje bojama, tj. slikama’; *mikstura 2.* ‘zbrka’; *mitomanija* ‘sklonost vjerovanju u mitove’; *muzirati 3.* ‘prevraćati gore i dolje’; *objektivirati se b.* ‘opredmetiti se’. Navedena značenja ne nalazimo u *Rječniku stranih riječi* Vladimira Anića i Ive Goldsteina (Anić i Goldstein 1999). Kod pojedinih natuknica zaista je riječ o specifično Krležinoj uporabi jer i sam Klaić to naglašava, npr. *antipleromatički* ‘kod Krleže ima značenje: koji je protiv punoće želuca i crijeva’; *histerika* ‘kod Krleže također isto što i histerikinja, tj. histerična žena’ (s. v. *histerija*). Klaić je veoma cijenio Krležine semantičke uporabe pa je u rječnik uvrstio i Krležina prenesena značenja, kao npr. u riječima *lampadefor 2.* ‘prosvjetitelj’ (s. v. *lampada*) i *Litoral* ‘Primorje’ (s. v. *litoral*). U rječniku nalazimo i primjere kod kojih je Krležina uporaba citirana kao potvrda, a ne kao izvor. Tako npr. u izdanjima ⁴1966. i ⁵1968. natuknice *šengajst* i *šlarafija* navode se bez upute na Krležu, a ⁸1978. donose se i Krležini citati.

5.3. Tvorenice svojstvene Krležinu književnom stilu

Osim što je riječima pridavao rijetka (ili samo svoja) značenja, Krleža je veoma slobodno pristupao jeziku kao tvorbenom mehanizmu. U tome je pokazao i nešto veću sklonost određenim tvorbenim modelima, pa su česte imenice koje završavaju na *-id* i pridjevi koji završavaju na *-idan* (*dinaroid* s. v. *dinarid*; *eliptoid* s. v. *elipsa*; *sfiñgoidan* s. v. *sfiñga*; *tifoidan*), imenice na *-acija*

(*gorilizacija* s. v. *gorila*; *infernalizacija* s. v. *inferno*), glagoli (*izgonorejizirati* s. v. *izgonorejiziran*, *izmeakulpirati*, *izvoltižiran*, *parvenizirati se* s. v. *parveni*) i druge spretne tvorenice od posuđenica (*funebraš* s. v. *funebre*; *ipsonka* s. v. *ipson*; *kromanjar*; *ultimatula* s. v. *Ultima Thule*, *činkvečenteskan* s. v. *činkvečento* i dr.).¹³

5.4. Citati Krležinih književnih tekstova

Klaić se trudio natuknice oprimgjeriti Krležinim književnim citatima, naročito onima koji su postali opće mjesto hrvatske kulture iz Krležina opusa, npr. *aleluja* „mirisni Aleluja”; *antistes* „Antistes podmukle bande”; *boranija* „boranija od zapadnoevropskih neznalica”; *Cunard Line* „a svaki drugi Um je ‘naš Veleum’, kaj ostalo je kmetu? Cunard Line i Rum”; *deruta* „Sve gori u nekoj vrućici i neopisivoj deruti”; *dribling* „advokatski dribling” (s. v. *driblati*); *hajduk* „Khuena sam videl z gardom i hajduki”; *Knajp* „mala knajpovska šetnja s tušem”; *pančati se* „taj se z vetrom panča kak osel od La Manča” (s. v. *panč*); *parvenizirati se* „parvenizirana bordelska madame”; *plot* „O prokletstvo krvi, ludila i ploti”; *solingenski* „blistala je solingenska ocjel njenih kvrgavih balta i sataru” (s. v. *Solingen*). Pojedine Krležine uporabe Klaić je smatrao toliko općeprihvaćenima da ih je objasnio kao podnatuknice: *danski princ* (s. v. *Danska*), *grof od Pariza* (s. v. *grof*), *hebrejski bastard* (s. v. *bastard*), *hebrejska riba* (s. v. *Hebrej*), *jakobinska Marijana* (s. v. *jakobinac*), *kavkaska hridina* (s. v. *Kavkaz*), *ričardovsko klanje* (s. v. *Ričard*), *plavi satovi* (s. v. *sat*), *sikstinski soprani* (s. v. *Sikstina*), *sterkoralna apoteka* (s. v. *sterkoralan*) i dr.

Citiranje književnih tekstova vrlo je čest Klaićev postupak. Natuknicu *monorim* oprimgjerio je dvjema cijelim pjesmama (Matoševom i Krležinom), a najopsežniji je takav primjer natuknica *Prometej*, u kojoj je u jednom i pol stupcu dao prepjev dijela Eshilove tragedije *Okovani Prometej*. Na nekim je mjestima citirao i stihove Krležinih *Balada* povezujući ih s poznatim latinskim stihovima, npr. s. v. *Qui bene bibit, bene dormit*; s. v. *Summum mundi trinum*.

5.5. Krležine definicije u *Rječniku stranih riječi*

U mnogim natuknicama s uputom na Krležu u *Rječniku stranih riječi* Klaić nije dao svoju definiciju, nego donosi citat Krležina objašnjenja. Pregledom

¹³ Vončina je, na primjer, za riječ *afrikanjske* u *Baladama* ustvrdio: „Suglasnik *nj* (na mjestu *n*) u navedenim je Krležinim tvorbama, dakle, primjer ‘osobne autorove jezične kreacije’” (Vončina 1991: 30).

Krležinih izdanja u ediciji *Pet stoljeća hrvatske književnosti* utvrdili smo da su u rječnike kod pojedinih natuknica uvrštena Krležina objašnjenja iz prethodnih izdanja, kako je objašnjeno i u bilješci: „Neki su strani pojmovi prevedeni u tekstu ispod crte već u prijašnjim izdanjima, pa su tako ostavljeni i ovdje. Jednako i rečenice na njemačkom i francuskom jeziku (osim pjesama). [...] Inače su i neka tumačenja preuzeta iz prijašnjih izdanja, ukoliko su im bili pridodani rječnici. Takva su tumačenja preuzeta u cjelini i uvrštena u ovaj rječnik, ali su označena bilješkom Krl. u zagradi” (Klaić 1973b: 317). Ta je objašnjenja Klaić jednostavno prenio u *Rječnik stranih riječi* kao definicije, očito smatrajući da će Krležina tumačenja biti vjerodostojnija.

U *Pet stoljeća* takva su tumačenja označena „(Krl.)”, a u *Rječnik stranih riječi* prenesena su kao citati: **aptajlung** „odjeljenje, dio u organizacionom, stambenom ili taktičkom smislu. Od njemačkog: Abteilung” (Klaić 1978: s. v. *aptajlung*) s manjim jezičnim preinakama (usp. Klaić 1973b: s. v. *aptajlung*); **baka** „dolazi vjerojatno od riječi bakandža” (Klaić 1978: s. v. *baka*¹; usp. Klaić 1973b: s. v. *baka*); **bakandža** „prosta, gruba vojnička cipela, okovana i potkovana. Cokula” (Klaić 1978: s. v. *bakandža*; usp. Klaić 1973b: s. v. *bakandža*); **Be-Ha** „bosansko-hercegovački. Austrijska administrativna kratica koja se upotrebljavala za sve što je bilo bosansko: za vojsku, željeznice, duhan itd.” (Klaić 1978: s. v. *Be-Ha*; usp. Klaić 1973b: s. v. *Be-Ha*); **cintor** „ograđen prostor oko crkve koji služi ujedno kao groblje. Od talijanskog *cimitero*” (Klaić 1978: s. v. *cintor*; usp. Klaić 1973b: s. v. *cintor*); **dril** „dresura vojnička putem stroge obuke. Od njemačkog, zapravo pruskog: Drill” (Klaić 1978: s. v. *dril*; usp. Klaić 1973b: s. v. *dril*); **finofajn** „žargonski izraz za nešto jako fino. Od njemačkog fein, fin” (Klaić 1978: s. v. *finofajn*; usp. Klaić 1973b: s. v. *finofajn*); **geler** „odbijeno tane, metak, koji se uslijed udara deformirao i leti dalje dajući sasvim drugi zvuk” (Klaić 1978: s. v. *geler*; usp. Klaić 1973b: s. v. *geler*); **grajzleraj** „zagrebački naziv za malu trgovinu, sitničariju. Od njemačkog: Greislerei” (Klaić 1978: s. v. *grajzler*; usp. Klaić 1973b: s. v. *grajzleraj*).¹⁴

Neke su definicije iz *Pet stoljeća* preuzete kao Krležini citati iako nemaju istaknutu oznaku „(Krl.)”. To se može tumačiti time što je Krleža aktivno sudjelovao u svim segmentima objavljivanja svojih knjiga u ediciji pa je zacijelo imao i velik ulog u rječnicima za te knjige. To se iščitava iz toga što je Klaić u *Rječniku stranih riječi* donio definicije za natuknice koje u *Pet stoljeća* nemaju oznaku „(Krl.)” kao Krležine citate iako samo Klaić potpisuje rječnike za

¹⁴ U nekim od tih slučajeva Klaić je ponešto i preinačio definiciju, npr. za *atomizirati* u *Pet stoljeća* nalazimo objašnjenje „razbi(ja)ti u najsitnije djeliće, u paramparčad” (Klaić 1973e: s. v. *atomizirati*), a u *Rječniku stranih riječi* citirano Krležino objašnjenje glasi: „razbijati u paramparčad” (Klaić 1978: s. v. *atomizirati*).

Krležina djela. I tu se na nekim mjestima pojavljuju jezične preinake. Takve su riječi: *alamvašut* „jedan od rijetkih mađarskih izričaja što su ih naši ljudi znali iz doba kad su željeznice (u vrijeme Austro-Ugarske) bile u mađarskim rukama“ (Klaić 1978: s. v. *alamvašut*) s preinakama (usp. Klaić 1973b: s. v. *alamvašut*); *barbirske zdjele* „mesingani tanjuri kao oznaka brijačnice, često i podaleko istaknuti sa zida u ulicu“ (Klaić 1978: s. v. *barbir*; usp. Klaić 1973b: s. v. *barbirske zdjele*).

U *Pet stoljeća* i u *Rječniku stranih riječi* mogu se naći i potvrde u kojima je definicija potpuno jednaka, ali u *Rječniku* nije označena kao citat: *inhaber* „vlasnik (nekad su visoke ličnosti bile ‘vlasnici’ velikih vojnih jedinica, brinuli se za njih, opskrbljivali ih, nominalno im bili vrhovni zapovjednici itd.)“ (Klaić 1978: s. v. *inhaber*; usp. Klaić 1973b: s. v. *Inhaber*); *izvoltižiran* „‘izjahan’, tj. gibak od jahačke gimnastike“ (Klaić 1978: s. v. *izvoltižiran*; usp. Klaić 1973e: s. v. *izvoltižiran*); *kajzermanevar* „velike vojničke vježbe u prisutnosti cara kao vrhovnog zapovjednika“ (Klaić 1978: s. v. *kajzer*; usp. Klaić 1973e: s. v. *kajzermanevar*).

Neke su definicije i dodatna objašnjenja citati preuzeti iz samih Krležinih književnih tekstova: *Stilleben* „Slikari našeg (francuskog) impresionizma suzili su svoj vidokrug do stolova, do tihog života, do riba i zlatnih ribica“ (Klaić 1978: s. v. *Stilleben*); *šengajst* „Taj sušičavac, to je gorljivi ničeoovac, ‘lijepa duša i plava čarapa’ u intelektualnom smislu“ (Klaić 1978: s. v. *šengajst*); *Šlarafija* „gdje pečene race i pilići lete u usta čovjeku, po livadama pasu prasci i odojci na ražnju, a srebrne ure i lanci vise po drveću“ (Klaić 1978: s. v. *Šlarafija*; Krleža 1973: 10).

5.6. Krležine istovrijednice

Jednu manju skupinu riječi čine Krležine istovrijednice za posuđenicu, koje je Klaić uvrstio u navodnicima istom nakon definicije. To su u hrvatskom jeziku najčešće već postojeće riječi i sintagme (npr. *paučinastost* za *arachnoidnost* s. v. *arachnoidan*; *mirzov* s. v. *capfñštrajh*; *naslovnik* s. v. *eponim*; *kužna bolnica* za *epidemišpital* s. v. *epidemija*; *istiskivač novaca* s. v. *erpreser*; *aeronaut* s. v. *fliger*; *buvlja pijaca* za *foire de puces* s. v. *foire*; *po domaći* s. v. *gemitlih*; *vojničina* s. v. *haramija*), no neke je u hrvatsku književnost možda prvi unio Krleža (npr. *činjenje ljubavi* s. v. *faire l’amour*; *vatromeštar* i *ognjar* s. v. *fajerverker*; *nasrečuhitavec* za *hazarder* s. v. *hazard*; *Sunčani Ljudevit* s. v. *Le roi soleil*; *simtamati* za *oscilirati* s. v. *oscilacija*; *sitne potrijebice* „pojam koji Krleža inače označuje kao ‘sitne potrijebice’“ s. v. *planikari*) jer potvrde za njih (u navedenim značenjima) nismo pronašli ni u *Akademijinu rječniku* (AR).

5.7. Klaićevi komentari i vrijednosni sudovi o Krležinim tekstovima

U pojedinim natuknicama Klaić se u definiciji i opisno referirao na Krležine tekstove upućujući na značenje objašnjene riječi ili sintagme kakvo upotrebljava upravo Krleža u svojim djelima: *Aretej iz Kapadokije* „Krležin motiv u jednoj od njegovih drama”; *Arhimed* „genijalan mislilac kome se pripisuje rečenica [...], koju Krleža citira u djelu *Na rubu pameti*”; *autohtona kultura* „Krležin Valent Žganec Vudriga aludira na to rečenicom: ‘Veliju tak da drugi muži okolo nas sega tega nemaju’” (s. v. *autohton*); *Belforski Lav* „o njoj se zapravo i radi u Krležinu tekstu *Cvrčak nad vodopadom*”; *Dianabad* „naziv poznatog javnog kupališta u Zagrebu, tako starog da ga spominje i Krleža u svoime *Djetinjstvu*” (s. v. *Dijana*); *Loyola Ignacije* „Krležine aluzije na Loyolu i na osnivača franjevačkog reda Franju Asiškoga u pjesmi *Bijeda svojim rukama dotiče se svega*”; *Mors victrix et nivelatrix* „istog je smisla rečenica [...] koju je Krleža stavio kao moto ispred balade *Pogrebna pesem pilkov pod Siskom*” (s. v. *mors*); *nahtreklec* „u Krležinim djelima i pomalo podrugljivo” (s. v. *nahtrekla*); *podagram nescit medicina* „ruga se Krleža u *Baladama* i dodaje: [...]” (s. v. *podagra*).

Tome treba dodati i Klaićevo izražavanje mišljenja o Krležinim djelima, kakvo nalazimo u tri natuknice: *Galicija* „u prvom svjetskom ratu pozornica velikih bitaka između Austro-Ugarske i Rusije, odakle i prvotni naziv znamenite Krležine drame koja je kasnije dobila naslov *U logoru*”; *thálatta! thálatta!* „izvanredno iskorišten u Krležinoj poemi *Pan*”. Zanimljiv je razvoj natuknice *monorim*. U trećem izdanju (³1962.) iza definicije kao oprimjerenje slijedi pjesma srbijanskoga književnika Jovana Jovanovića Zmaja. U četvrtom izdanju (⁴1966.) naziv je oprimjeren istom Zmajevom pjesmom i dodani su stihovi iz Krležinih *Zastava* s najavom: „iz novije književnosti dobar je ovaj primjer”. U osmom izdanju (⁸1978.) Zmajeva je pjesma zamijenjena Matoševom, a Krležinim stihovima promijenjen je komentar: „osobito je sugestivan Krležin primjer iz romana *Zastave*” (Klaić 1978: s. v. *monorim*).

6. Zaključak

Klaićev rječnik isprepleten je Krležinim eruditskim autoritetom na različite načine, od kojih su u radu prikazani samo oni najuočljiviji. Krleža je kao književni, i uopće društveni, autoritet svojega vremena bio snažan aktualni čimbenik u vrijeme nastajanja Klaićeva rječnika pa su uključivanje njegova leksičkog fonda i interpretacija kraj odabrane natuknice bili u međuovisnom suodnosu s četirima načelima izradbe Klaićeva rječnika: dokumentiranost, ažurnost, infor-

mativnost, upotrebljivost. Klaić je većinu elemenata koje je primijenio kod Krleže upotrebljavao i kod drugih autora, no u mnogo manjem opsegu.

Vrijednost je Klaićeva rječnika također u asocijativnim i lako pamtljivim definicijama oprimjerenima citatima bitnim za opću kulturu. Klaić je tomu posvetio veliku pažnju, što pokazuje i opisani razvoj natuknice *monorim*.

Količina referiranja na Krležu i opisana metodologija izrade rječničkih članaka s uputom na Krležu (kajkavski dijalektizmi, citati iz Krležinih djela te Krležine definicije, uporaba riječi i tvorenice) pokazuju da je Krleža bio ne samo intelektualni autoritet nego i vjerodostojan i važan korpus za *Rječnik stranih riječi*. Klaić je potvrde iz Krležinih djela uvrštavao u izdanja rječnika usporedno s radom na njegovim djelima, a to pokazuju popisi uvrštenih natuknica (poglavlje 4).

Već smo naveli da je iz Krležinih knjiga u ediciji *Pet stoljeća* u Klaićev rječnik uvršten velik korpus riječi koje su definirane i protumačene uz Krležinu asistenciju. Do toga je izdanja Krležinih djela sve teže doći, no danas postoje i novi veliki izdavački pothvati koji svojim dodatnim tumačenjima olakšavaju čitanje hrvatskih književnih klasika. Vrijednost Klaićeva rječnika za leksikografsko tumačenje Krležina jezika time nije umanjena jer je ona sadržana upravo u Klaićeva četiri principa: dokumentiranost, ažurnost, informativnost, upotrebljivost, kao neposredan svjedok svojega vremena. Zato Klaićev rječnik, osim sredstva jezične raščlambe, postaje i predmetom takve raščlambe.

Literatura:

- AR = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–XXIII*. 1880. – 1976. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb.
- ANIĆ, VLADIMIR. 1973. Jutro saznavanja ili bilješke oko Krležina jezika. *Zadarska revija* 6. 537–541. [Također u zborniku *Miroslav Krleža 1973*. 9–13.]
- ANIĆ, VLADIMIR. 1982. Zapis o Krleži i jeziku. *Oko* 256. 22.
- ANIĆ, VLADIMIR; GOLDSTEIN, IVO. 1999. *Rječnik stranih riječi*. Novi Liber. Zagreb.
- BROZOVIĆ, DALIBOR. 1973. O zemljovidu izmišljenih zemalja i o etimologiji izmišljenih onomastičkih jedinica. *Zadarska revija* 6. 509–518. [Također u zborniku *Miroslav Krleža 1973*. 22–30.]
- FILIPOVIĆ, RUDOLF. 1986. *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga. Zagreb.
- FILIPOVIĆ, RUDOLF; MENAC, ANTICA. 2005. *Engleski element u hrvatskome i ruskom jeziku*. Školska knjiga. Zagreb.

- FINKA, BOŽIDAR. 1973. Pristup jezičnostilskoj analizi Krležina djela. *Dometi* 3-4. 14–17. [Također u zborniku *Miroslav Krleža 1973*. 147–150.]
- FRANGEŠ, IVO 1981. Krleža – kodifikator hrvatskog književnog izraza. *Dani Hvarškoga kazališta: građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu* 8. 43–54.
- HEKMAN, JELENA. 2011. Pet stoljeća hrvatske književnosti. *Kolo* 4. 179–184. [Također: <http://www.matica.hr/kolo/319/Pet%20stolje%C4%87a%20hrvatske%20knji%C5%BEevnosti/> (pristupljeno 28. veljače 2014.).]
- KATIČIĆ, RADOSLAV. 2012. Proslov. U: Bratoljub Klaić: *Novi Rječnik stranih riječi*. Školska knjiga. Zagreb. V–X.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. ¹1951. *Rječnik stranih riječi izraza i kratica*. Državno izdavačko poduzeće Hrvatske. Zagreb.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1952. O zamjenjivanju tuđica našim riječima. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 1. 107–113.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. ²1958. *Rječnik stranih riječi izraza i kratica*. Zora. Zagreb.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. ³1962. *Rječnik stranih riječi izraza i kratica*. Zora. Zagreb.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1963a. Tri bezgrešna susreta s komunizmom (Iz autobiografije). *Kolo* 6. 27–45.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1963b. Leksičke bilješke uz jedan Krležin tekst. *Republika* 7-8. 319–330. [Također u knjizi: Bratoljub Klaić: *Između jezikoslovlja i nauke o književnosti*. Matica hrvatska. Zagreb. 1972.]
- KLAIĆ, BRATOLJUB. ⁴1966. *Veliki rječnik stranih riječi, izraza i kratica*. Zora. Zagreb.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. ⁵1968. *Veliki rječnik stranih riječi, izraza i kratica*. Zora. Zagreb.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1973a. Tumač manje poznatih riječi i fraza. *Miroslav Krleža. I. Pan, Ulica u jesenje jutro. Pjesme. Balade Petrice Kerempuha*. Matica hrvatska – Zora. Zagreb. 311–332. [Edicija Pet stoljeća hrvatske književnosti. Knj. 91.]
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1973b. Rječnik. *Miroslav Krleža. II. Izabrane novele*. Matica hrvatska – Zora. Zagreb. 317–348. [Edicija Pet stoljeća hrvatske književnosti. Knj. 92.]
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1973c. Rječnik. *Miroslav Krleža. III. Povratak Filipa Latinovicza. Na rubu pameti*. Matica hrvatska – Zora. Zagreb. 397–438. [Edicija Pet stoljeća hrvatske književnosti. Knj. 93.]
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1973d. Rječnik. *Miroslav Krleža. IV. Michelangelo Buonarroti. Kraljevo. U logoru. Gospoda Glembajevi. Aretej*. Matica hrvatska – Zora. Zagreb. 399–427. [Edicija Pet stoljeća hrvatske književnosti. Knj. 94.]

- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1973e. Rječnik. *Miroslav Krleža. V. Eseji i putopisi*. Matica hrvatska – Zora. Zagreb. 387–459. [Edicija Pet stoljeća hrvatske književnosti. Knj. 95.]
- KLAIĆ, BRATOLJUB. ⁸1978. *Rječnik stranih riječi. Tuđice i posuđenice*. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb.
- KLAIĆ, BRATOLJUB; ŠKOLSKA KNJIGA 2012. *Novi rječnik stranih riječi*. Školska knjiga. Zagreb.
- KLAIĆ, ŽELJKO. 2001. Jednoznačnost i višeznačnost u Osmojezičnom enciklopedijskom rječniku. *Filologija* 36-37. 273–278.
- KOVAČEC, AUGUST. 1993. Jezik. *Krležijana. I. A–Lj*. Leksikografski zavod „Miroslav Krleža”. Zagreb. 394–407. [Također: <http://krlezijana.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1653> (pristupljeno 28. veljače 2014.).]
- KRLEŽA, MIROSLAV. 1966. *Balade Petrice Kerempuha*. Školska knjiga. Zagreb.
- KRLEŽA, MIROSLAV. 1973. *Miroslav Krleža. II. Izabrane novele*. Matica hrvatska – Zora. Zagreb. [Edicija Pet stoljeća hrvatske književnosti. Knj. 92.]
- KRLEŽA, MIROSLAV. 1975. *Panorama pogleda, pojava i pojmova. I–V. Oslobođenje – Mladost*. Sarajevo – Zagreb.
- KUZMANOVIĆ, MLADEN. 1972. *Rječnik i komentar „Balada Petrice Kerempuha” Miroslava Krleže*. Liber. Zagreb.
- LASIĆ, STANKO. 1993a. *Krležologija ili povijest kritičke misli o Miroslavu Krleži. Knjiga četvrta. Stvaranje kulta: 1945–1963*. Globus. Zagreb.
- LASIĆ, STANKO. 1993b. *Krležologija ili povijest kritičke misli o Miroslavu Krleži. Knjiga peta. Književnoznanstvena metoda i literatura o Krleži: 1964–1981*. Globus. Zagreb.
- Miroslav Krleža 1973*. 1975. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb.
- MOGUŠ, MILAN. 1973. Što pokazuju Krležine dublete u *Baladama?* *Forum* 9. 376–386. [Također u zborniku *Miroslav Krleža 1973*. 317–324.]
- RHKJ = *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika, I–IV, A–pristojno*². 1984. – 2011. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- ŠKALJIĆ, ABDULAH. ⁴1979. *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Svjetlost. Sarajevo.
- ŠOJAT, ANTUN. 1973. Odnos Krležine kajkavštine u *Baladama* prema starom kajkavskom književnom jeziku. *Forum* 9. 367–375. [Također u zborniku *Miroslav Krleža 1973*. 513–520.]
- VONČINA, JOSIP. 1991. *Korijeni Krležina Kerempuha*. Naprijed. Zagreb.
- VULETIĆ, BRANKO. 1973. Kajkavski elementi u Krležinim štokavskim tekstovima. *Dometi* 3-4. 18–28. [Također u zborniku *Miroslav Krleža 1973*. 593–605.]

Miroslav Krleža in *Dictionary of Foreign Words*

Abstract

In his foreword to the *Dictionary of Foreign Words*, Bratoljub Klaić does not speak much of the dictionary's literary sources, however he does mention that the dictionary contains "many foreign words from older Croatian literature found by the author in his work as editor and commentator on *Five Centuries of Croatian Literature*". In many places, the dictionary itself points to writers and other people who attested the words. In addition to this, quotes in which a particular word is found are also frequent. As stated by Klaić in the foreword, the reason for this is "documentarity", one of the four principles (alongside "currentness", "informativeness", and "usefulness") mentioned by him in the foreword as the basis for the creation of a dictionary.

A superficial overview is enough to show that Miroslav Krleža is one of the most frequently quoted authors in the dictionary, and the entries pointing to him are loanwords, foreign words, and even entire sentence quotes in foreign languages. This paper provides an analysis of entries which Klaić connects with Krleža. The goal of this research is to determine the manner in which these entries correspond with Klaić's principles of dictionary-making, and what they say about Krleža's linguistic influence on the 20th-century Croatian language.

Ključne riječi: Bratoljub Klaić, Miroslav Krleža, posuđenice

Key words: Bratoljub Klaić, Miroslav Krleža, loanwords